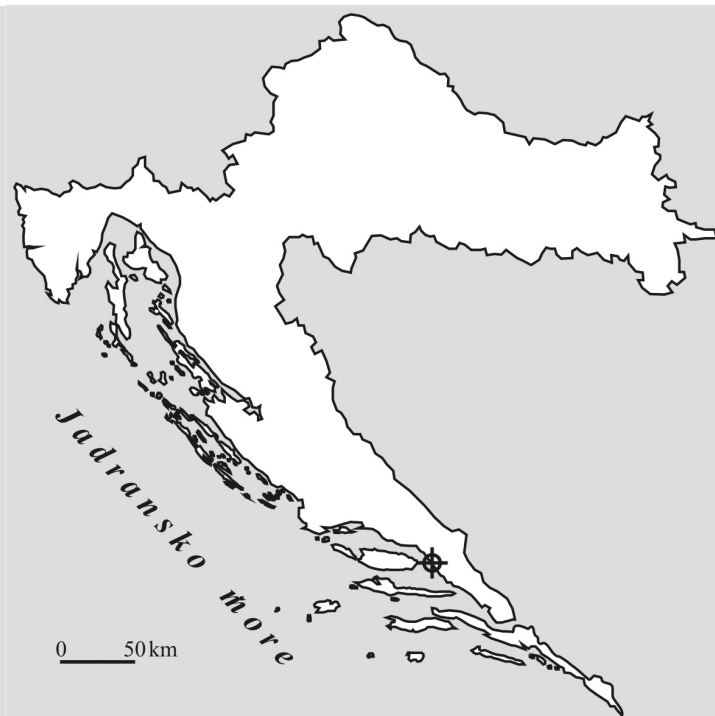

ARHEOLOGIJA

Stručni članak / Professional paper
551.4:902.3(234 Biokovo)"637"

GRADSKA SPILA U ŽUPI – BRONČANODOBNI LOKALITET U BOKOVU

PIŠE: Marinko Tomasović, dipl. arheolog
Gradski muzej
Makarska

Izvadak

Tijekom biospeleoloških istraživanja i arheoloških rekognosciranja špilja u planini Biokovo u travnju 2006. evidentirani su ulomci keramike u Gradskoj spili na gorskom predjelu Župe. Keramika se izradom vezuje za prapovijest. Dio nalaza upućuje kako je riječ o ranobrončanodobnom nalazištu, dok tipološki izgled gornjeg dijela lonca ukazuje na prisustvo elemenata cetinske kulture.

Ključne riječi: Gradska spila, ulomci prapovijesne keramike, rano brončano doba, cetinska kultura

Key words: Gradska spila cave, ceramics fragments, early bronze age, Cetina culture

Donedavno na prostoru Biokova nije bilo sustavnog evidentiranja arheoloških lokaliteta, premda se o nekima zarana

pisalo u literaturi. Međutim, radilo se tek o šturim napomenama o pojedinačnim ili grupnim nalazima s nizinskih položaja (Bulić

1891; 1898). Sagledavajući njihov kulturni kontekst nije bilo mogućnosti za prikaz arheološke

Ulazni dio Gradske spile

foto: Roman Ozimec

cjeline (Marović 1980, 5-9). Arheološki podaci proizlazili su i rekognosciranjem na dijelovima sjevernih i zapadnih izdanaka Biokova (Lozo 1986; 1987; Tomasović 2003, 54-56, 63; 2006b). Špilje, i kao objekti sami po sebi, u raznorodnoj literaturi tek rijetko su spomenute, pri čemu su u potpunosti izostale naznake o njihovom arheološkom značaju. Indikativno je da oduševljenje prema ranije započetim biološkim i paleontološkim istraživanjima na Biokovu dugo vremena nije obuhvatilo arheološke aspekte ovih objekata. Na njih su morale upućivati geomorfološke osobitosti prostora pogodne za opstanak ljudskih zajednica kroz njihovu ekonomsku osnovicu. Stoga posljednjih godina sustavnije

GRADSKA SPILA

ŽUPA, BOKOVO

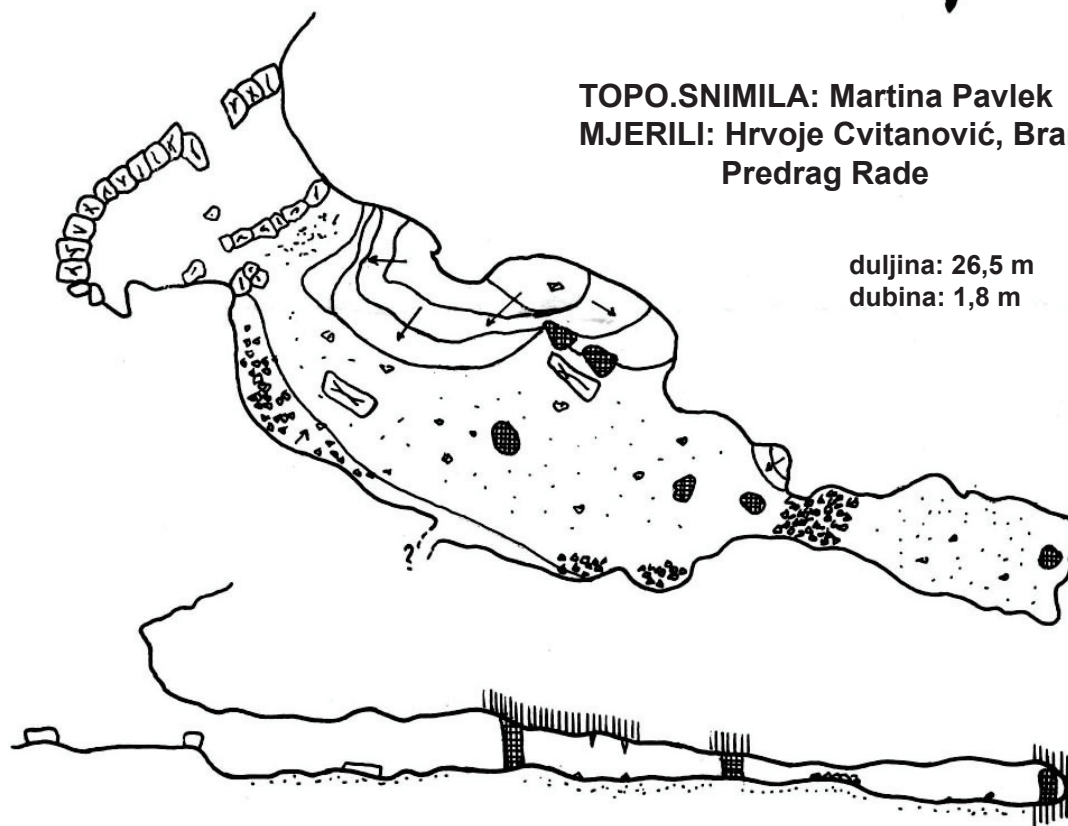
25.05.2004.

0 2 4 6

TOPO.SNIMILA: Martina Pavlek
 MJERILI: Hrvoje Cvitanović, Branko Jalžić,
 Predrag Rade

duljina: 26,5 m
 dubina: 1,8 m

započelo s arheološkim rekognosciranjem. U preliminarnim radovima, sagledavanjem nalaza iz špilja na morskoj strani Biokova ili nedaleko južne crte granice Parka prirode (Svetica na Dubcima, Bubnjavača iznad Makarske i Poprat u Podgori), uspostavljene su pojedine, najvjerojatnije tek nepotpune vremenske koordinate njihovog naseljavanja (Tomasović 2003, 54-56, T. II; 2004; 2006 a, 43-46, T. I; 2006 c). Slično vrijedi i za Jujnovića špilju, na suprotnoj strani planinskog podnožja (Forenbaher 2004).

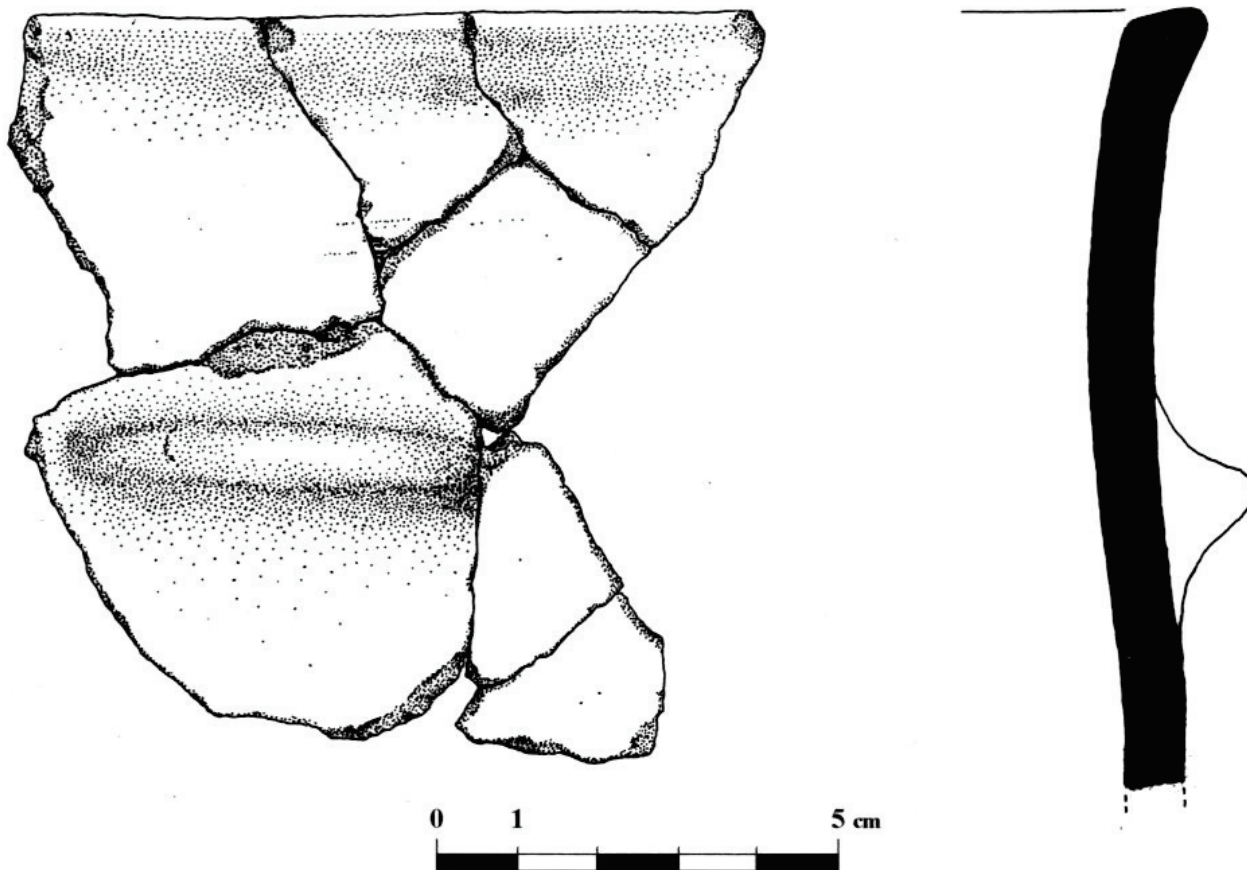
Rezultati terenskih obilazaka špilja u planini Biokovo ostvarenih u travnju 2006. uz suradnju potpisnika ovog izvješća, ispred Gradskog muzeja Makarska, i članova u ekipi Hrvatskog biospeleološkog društva, u okviru programa njihovog istraživanja na prostoru Parka prirode Biokovo, bili su i potvrde pretpostavki o njima kao arheološkim lokalitetima. Nalazi s ovih rekognosciranja, glavninom ulomci keramičkog posuđa, nalaze se na obradi u Gradskom muzeju u Makarskoj. Među njima su i površinski sakupljeni nalazi iz špilja na gorskom dijelu Župe.¹ Jedna od

njih je Gradska spila ($x=4797,457$, $y=6428,834$, $z=746$ m) na jugoistočnom podnožju uzvisine Grad (895 n/m). Nalazi se skrivena iznad markirane pješačke komunikacije, oko 200 m zapadnije od nje, kojom se iz središta Župe ovdje dođe nakon nepunih sat pješaćenja. Otvorom širine 5 m, a visine 2,5 m okrenuta je jugoistoku. Sveukupne je dužine 26,5 m, ujednačene širine oko 8 m i visine od 2,5 m na ulaznoj strani do postupnog snižavanja svoda ka začelju. Začelnom dijelu špilje, prostoriji dužine 6 m i širine 3 m, u namjeni tora za ovce, otvor je pregrađivan. Tlo špilje je zaravnato i prekriveno kamenjem. Južna strana uzdignuta je sigasta površina, dok je u središnjem dijelu glavna dvorana razdijeljena 1,8 m visokim, masivnim sigastim stupom. Pred ulazom u špilju zaravan je veličine 5 x 3 m, ograđena suhozidom širine oko 1 m. Njegovi ostaci vidljivi su i 15-ak m niže, na padu bjelogoričnog terena. U cjelokupnom izgledu uzdignutog terena koji vodi do malenog platoa pred ulazom u Gradska spilu ovi suhozidi upućuju, osim gospodarske namjene, i na mogući refugijalni karakter položaja. O takvoj namjeni, pitanjem o

povijesnim okvirima u kojima je špilja mogla poslužiti i kao utvrđeno pribježište, više će se moći govoriti prilikom sagledavanja uzdignutog toponima Grad. Ipak, nema sumnje da je ovaj indikativni toponim, u čijem je podnožju Gradska spila, s njom dijelio svoju funkciju i povijesnu sudbinu barem u nekim razdobljima povijesti.

Gradska spila bila je korištena u prapovijesti jer to, osim pogodnosti položaja i prikladnosti osvijetljenog prostora za obitavanje, dokazuju i površinski nađeni ulomci zemljanog posuđa. Među dvadesetak usitnjenih ulomaka, glavninom grublje keramike, tipološki je odrediv dio gornjeg dijela lonca (vel.: 9,2 x 9,1 x 0,6 cm). Radi se o obliku neznatno diferenciranog vrata od ramena, s jezičastom drškom na njemu. Zaravnati obod blago je zavijen prema vani te prema unutra zakošen. Izradom pripada srednje grubom posuđu s dosta usitnjenog kalcita u primjesi gline. Iako posuda nije ukrašena, tipološkim se analogijama smije opredijeliti u razvijenu, specifičnu cetinsku kulturu ranog brončanog doba (Marijanović 1981, 53, T. XXXVIII, 1). Među preostalom

ARHEOLOGIJA

Ulomak gornjeg dijela ranobrončanodobne zemljane posude iz Gradske spile (crtež: Goran Novović)

keramikom donekle je indikativan tek sitni ulomak crne posude s postojanom prevlakom zaglačanom do sjaja (vel.: 2,9 x 2,6 x 0,3 cm). Moguće da predstavlja primjerak posude ranije izrade, iako odgovor na ovo kronološko pitanje može pružiti tek arheološko sondiranje u špilji. Za sada se s većom sigurnošću može tek reći kako je Gradska spila, analogno drugim špiljskim nalazištima u nižim dijelovima sjevernog masiva Biokova, imala izražen ranobrončanodobni sloj (približno od 2300./2200.-1600. g. pr. Kr.). Dakako, ovo se razdoblje i podrazumjeva samo po sebi, naročito u pogledu stočarstva

kao primarne ekonomske osnovice u tom razdoblju, koju je naročito omogućavao biokovski teren pogodan za ispašu. Samo prisustvo elemenata cetinske kulture, vidljivo u tipologiji posude iz Gradske spile, ne predstavlja nikakvo iznenađenje, imajući u vidu kako je pojas Biokova u samom obalnom središtu njenog teritorijalno dubljeg rasprostiranja (Govedarica 2006, 30, Map. 1). Uostalom, ukrašeni primjerak keramike ove kulture nađen je i u nedalekoj Samogorskoj spili. Na ovom sjevernom biokovskom dijelu planinsko je podnožje već prepoznato kao potencijalno za arheološka istraživanja,

naročito u pogledu gradinskih položaja i kamenih grobnih tumula (Lozo 1986). Okvirno ih treba vezati za isto vrijeme ranog brončanog doba, znajući da se je u tumulima pokapala populacija nositelja cetinske kulture. Raniji pokretni nalazi na širim dijelovima istih padina Biokova također su potvrdili ovo razdoblje (Marović 1980, 5-9). Stoga, uključujući nalaze iz biokovskih špilja, sveukupno ocrtavaju sliku ovog područja kao pojasa s vidljivim posljedicama prelomne indoeuropske seobe stočarskih populacija.

¹ U istraživačkoj ekipi koja je 4. travnja 2006. obilazila špilje na gorskom dijelu Župe, između ostalih i Gradska spilu, bili su dipl. biolozi Martina Pavlek i Helena Bilandžija, mr. sc. Roman Ozimec i , kao arheolog, autor ovog članka.

LITERATURA:

- Bulić, I., 1891: Starinska istraživanja u Imotskoj krajini, *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, XIV, 185-186
 Bulić, I., 1898: Novi prehistorički nahogijaji iz Grabovca", *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, XXI, 14-15
 Forenbaher, S., 2004: Jujnovića špilja (Kozica, Biokovo) i njezini pretpovijesni posjetitelji, *Speleolog*, 50/51 (2002-2003), 79-83
 Lozo, M., 1986: Još neistražene gradine i gomile u Župi kod Imotskoga", *Obavijesti HAD-a*, XVIII/1, 22-23
 Lozo, M., 1987: Arheološko rekognosciranje u Grabovcu", *Obavijesti, HAD-a*, XIX/1, 32-34
 Marijanović, B., 1981: Ravlića pećina (Peć Mlini), *Glasnik Zemaljskog muzeja, N.s.(Arheologija)*, 35/36, 1-97
 Marović, I., Čović, B., 1983: Cetinska kultura, (ur: Čović, B.): *Praistorija jugoslavenskih zemalja, IV, Bronzano doba*, Sarajevo, 191-231
 Marović, I., 1980: Novi prilozi upoznavanju ranog brončanog doba u srednjoj Dalmaciji i južnoj Bosni, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, LXXIV, 5-25

- Tomasović, M., 2003: Uvod u arheološku topografiju rogozničko – breljanskog zaleđa (Gornja Brela –Slime – Kučiće – Svinišće), Obavijesti HAD-a, XXXV/2, 53-69
- Tomasović, M., 2004: Pećina Bubnjavača u Velikom Brdu iznad Makarske – novo neolitičko i eneolitičko nalazište u srednjoj Dalmaciji”, Obavijesti HAD-a, XXXVI/2, 39-54
- Tomasović, M., 2006 a: Ostaci iz prapovijesnog i antičkog razdoblja na primorskoj strani Podgore. U: Arheološka slika Podgore, Podgora od prapovijesti do srednjeg vijeka – kulturno-topografska razmatranja (Obalni dio), Makarska, 43-83
- Tomasović M., 2006 b: Arheološka topografija Gornjih Brela uz najraniju komunikaciju sa zaleđem, Obavijesti HAD-a, XXXVIII/2, 73-88
- Tomasović 2006 c: Špilja Bubnjavača iznad Makarske – neolitičko i eneolitičko nalazište, Subterranea Croatica, god. IV, br. 7, 36-40.

SUMMARY

GRADSKA SPILA CAVE IN ŽUPA – BRONZE AGE SITE ON BOKOVO MT.

Research of caves on north slopes of Biokovo Mt. in april 2006, performed by Croatian biospeleological society team and author, confirmed supposition of cave archeological sites. Archeological findings, fragments of clay dishes, have been collected in caves over Župa village. One of them is Gradska spila cave, on SE basis of peak Grad (895 m), located over path from Župa to church St. Rok. Cave is 26,5 m long, 8 m wide and 2,5 m high. Ground of cave is straight, covered by stones with concretions on S part of cave. Gradska cave have been used in prehistory. Besides adequate space for season reside it is prowed by cheramica pot fragments. Typologicaly upper part of pot can be determined, with analogy in Cetina culture of early bronze age. It can be suspected that Gradska spila cave, with analogy to other archeological cave localities on N slopes of Biokovo Mt., have expressed this period (aprox. Begining of second milenium BC), what can be explained with intensive cattle breeding on favourable mountain meadows. Presence of Cetina culture in tipology of dishes is not suprise, because Gradska spila cave is located in the middle of its areal. Ornamented ceramic fragments have been found also in more east located Samogorska spila cave. Greave tumuls in lower part of Župa most probaile belong to same period, because population of cetina culture have been buried in them.